D A V PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE
QUESTION BANK
SUB-SANSKRIT CLASS – VIII (2023-24)
TEXT BOOK: SURABHI, SARASWATI BYAKARANA MANIKA

EXAM SCHEDULE 2023 – 24

NAME OF THE EXAM	DATE	FULL MARKS
PERIODIC ASSESSMENT - I	24 JULY 2023 TO 31 JULY 2023	40

SYLLABUS

CHAPTER	PERIODIC ASSESSMENT - I	MARKS (40 MARKS)
क खण्ड:	अपठित अबबोधनम्	05
ख खण्डः	रचनात्मक कार्यम्	05
ग खण्डः	अनुप्रयुक्त-ब्याकरणम्	15
ग खण्डः	पठित- अबबोधनम्	15

TYPOLOGY OF QUESTIONS

1	VERY SHORT ANSWER TYPE QUESTION(SA-I)	1MARKS
2	SHORT ANSWER TYPEQUESTION (SA-II)	2 MARKS
3	SHART ANSWER TYPE QUESTION (SA-II)	3 MARKS
4	LONG ANSWER TYPE QUESTIONS	5 MARKS

अपठिताबबोधनम्

१. अधोलिखितम् अपठितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तरत -

एकः कृपालु मुनिः निजकुटीरे तपोनिरतः आसीत् । यदा सः चक्षुषी उन्मेषयति तदा पश्यति यत् एकः मूषकः तस्य क्रोडम् प्राबिशत् । बिडालः तं खादितुं ऐच्छत् तदा मुनिः तम् अपि बिडालम् अकरोत् । ततः पुनः एकदा सः तं कुक्कुरात् भीतम् अबलोकितबान् तदा तं बिडालम् कुक्कुरं कृतबान् । परन्तु अयं सिंहात् भयभीतः अस्ति इति दृष्ट्वा मुनिः तं कुक्कुरात् सिंहम् अकरोत् । किन्तु सिंहः भूत्वा सः मुनिम् एब हन्तुम् अधाबत् तदा मुनिः उबाच - "रे सिंहः त्वम् आदौ मूषकः आसीः अतः पुनः मूषकः भब ।" मुनौ इति उक्तबति सः सिंहः पुनः मूषकः जातः ।

I. एकपदेन उत्तरत -

(क) कः निजकुटीरे तपोनिरतः आसीत् ?

(ख) मुनिः कं कुक्कुरं कृतबान् ?

II. पूर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) मुनिः किम् अबलोकितबान् ?

III. निर्द्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) 'कृपालु: मुनिः' अनयोः पदयोः बिशेषणपदं किम् अस्ति ?

(i) तपोनिरतः (ii) मुनिः (iii) कृपालु:

(ख) " एकः मूषकः तस्य क्रोडं प्राबिशत्" अत्र कर्तुपदं किम् अस्ति ?

(i) मूषकः (ii) प्राबिशत् (iii) क्रोडम्

२.अधोलिखितम् अपठितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तरत -

एकस्मिन् ग्रामे देबदत्तः नाम एकः सज्जनः बसति । तस्य पत्नी सुभद्रा अस्ति । देबदत्तः अतीब सरलः अस्ति। सुभद्रायाः स्वभाबः अतीब मधुरः च अस्ति । तयोः एकः पुत्रः एका पुत्री च स्तः । पुत्रस्य नाम अनुजः पुत्र्याः च नाम प्रतिभा अस्ति । अनुजः सप्तमकक्षायां पठति, प्रतिभा तृतीयकक्षायां पठति । देबदत्तस्य गृहं अत्यन्तं रमणीयम् अस्ति । देबदत्तः एकः कृषकः अस्ति । सः सर्बदा कृषिकार्यं कृत्वा प्रसन्नः भबति । सः सर्बदा परिश्रमं कृत्वा सुखेन परिबारेण सह बसति ।

I. एकपदेन उत्तरत-

(क) कः अतीब सरलः अस्ति ?

(ख) कस्य नाम अनुजः अस्ति ?

II. पूर्णबाक्येन उत्तरत ।

(क) देबदत्तः किं कृत्वा प्रसन्नः भबति ?

III. निर्द्देशानुसाराम् उत्तरत -

(क) "अनुज: सप्तमकक्षायां पठति" अत्र क्रियापदं किम् अस्ति ?

(i) सप्तमकक्षायां (ii) अनुजः (iii) पठति

(ख) "देबदत्तः एकः कृषकः अस्ति" अत्र कर्तुपदं किम् अस्ति ?

(i) कृषकः (ii) देबदत्तः (iii) अस्ति

३.अधोलिखितम् अपठितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तरत -

परेषाम् उपकारः एब परोपकारः कथ्यते । संसारे परोपकारस्य महत्त्वम् बर्तते । ते पुरुषाः एब धन्या: ये परोपकाराय कार्यं कुर्बन्ति । बृक्षाः परोपकाराय फलन्ति । नद्यः परोपकाराय बहन्ति । गाबः परोपकाराय दुग्धं यच्छन्ति । सूर्यः चन्द्रमा च परोपकाराय प्रकाशेते । पृथ्वी परोपकाराय एब अन्नं उत्पादयति । मेघाः परोपकाराय बर्षन्ति । परोपकारेषु एतानि कर्मणि सन्ति - जलाय कूपखननं,धर्मशाला निर्माणं, गोशालासु घासप्रेषणम्, बृक्षाणां रोपणं, चिकित्सालयस्य स्थापनं, निःशुल्क औषधिबितरणं, सर्ब प्राणिषु च दयाभाबः । कथ्यते यत् - परोपकाराय स्वर्गाय, पापाय परपीडनम् ।

I. एकपदेन उत्तरत -

(क) परोपकाराय काः बहन्ति ?

(ख) पृथ्वी किमर्थं अन्नम् उत्पादयति ?

II. पूर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) परोपकाराय गाबः किं कुर्बन्ति ?

III. निर्द्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) "बृक्षाः परोपकाराय फलन्ति" अत्र कर्तुपदं किम् अस्ति ?

(i) बृक्षाः (ii) फलन्ति (iii) परोपकाराय

(ख) "परेषां उपकारः परोपकारः कथ्यते" अत्र 'अपकारः' इति पदस्य बिलोमपदं किम् अस्ति ?

(i) परेषां (ii) परोपकारः (iii) उपकारः

४.अधोलिखितम् अपठितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तरत -

अधुना संपूर्णे भारतदेशे प्रदूषणम् एका गम्भीरा समस्या बर्तते । प्रदूषणम् त्रयः प्रकाराः सन्ति । जलप्रदूषणं, बायुप्रदूषणं, ध्वनिप्रदूषणम् च । अद्यत्वे जनाः भौतिकसाधनैः सम्पन्नं जीबनं जीबितुम् इच्छन्ति । एतस्य कृते ते निर्भीकाः भूत्वा प्रकृतिं प्रति अत्याचारं कुर्बन्ति । जनाः बृक्षारोपणं तु न कुर्बन्ति परन्तु बृक्षाणां छेदनम् अबश्यम् एब कुर्बन्ति । यन्त्रालयानां निर्माणं तीब्रगत्या भबति । बाहानानां संख्या अपि प्रतिदिनं बर्धते एब । यस्मात् कारणात् यन्त्रालयेभ्यः बाहानेभ्यः निर्गताः बिषमिश्रितरसायनपदार्थाः,धूमाः, ध्वनयः च संपूर्णं बाताबरणं प्रदूषितं कुर्बन्ति । प्रदूषण -कारणात् बालाः,बृद्धाः,युबानः,युबतयः च रोगग्रस्ताः भूत्वा समयात् पूर्बमेब मृत्युं प्राप्नुबन्ति । बयम् एतस्याः समस्यायाः समाधानं मिलित्वा एब कुर्याम । अस्माकं मनसि 'सर्बे भबन्तु सुखिनः' इति भाबना भबेत् ।

I. एकपदेन उत्तरत -

(क) केषां निर्माणं तीब्रगत्या भबति ?

(ख) के प्रकृतिं प्रति अत्याचारं कुर्बन्ति ?

II. पूर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) जनाः कीदृशं जीबनं जीबितुम् इच्छन्ति ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) "जनाः बृक्षारोपणं न कुर्बन्ति " अत्र क्रियापदं किम् अस्ति ?

(i) जनाः (ii) कुर्बन्ति (iii) बृक्षारोपणम्

(ख) 'दुःखिनः' पदस्य बिलोमपदं गद्यांशे किम् अस्ति ?

(i) ध्वनयः (ii) युबानः (iii) सुखिनः

५. अधोलिखितम् अपठितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तरत -

एकस्मिन् ग्रामे एकः बृद्धः बसति स्म । तस्य त्रयः पुत्राः आसन् । त्रयः अपि पुत्राः बुद्धिमन्तः आसन् । तथापि सः बृद्धः निश्चयम् अकरोत् यत् सः स्वक्षेत्रम्, भूमिं, धनं च तस्मै दास्यति यः सर्बाधिकः बुद्धिमान् सिद्धः भबिष्यति । एकस्मिन् दिबसे सः सर्बान् पुत्रान् आहूय अकथयत् -" हे पुत्रा ! युष्मासु यः मम कक्षम् सर्बं पूरयेत् अहं तस्मै स्वसंपत्तिं दास्यामि ।तत् श्रुत्वा ज्योष्ठः पुत्रः एकां शकटिकां पूरयित्वा कार्पासम् आनयत्,परम् कक्षस्य एकः भागः पूरितः जातः । एतत् दृष्ट्वा मध्यमः पुत्रः एकस्मिन् दिने शुष्क-तृणानि आनीय कक्षे स्थापितबान् । परम् अनेन एब कक्षः न पूरितः । अन्ते कनिष्ठस्य पुत्रस्य बारः आसीत् । सः क्षणं बिचिन्त्य एकं दीपकं आनीय तं दीपकं च प्रज्ज्वलितबान् । दीपकस्य प्रकाशेन समग्रः कक्षः शीघ्रम् एब पूरितः जातः । प्रकाशमयं कक्षं दृष्ट्वा प्रसन्नः च भूत्वा जनकः सर्बां संपत्तिं तस्मै अददात् ।

I. एकपदेन उत्तरत -

(क) बृद्धस्य कति पुत्राः आसन् ?

(ख) कस्य प्रकाशेन समग्रः कक्षः शीघ्रम् एब पूरितः जातः ?

II. पूर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) बृद्धः किं निश्चयम् अकरोत् ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) "सः सर्बान् पुत्रान् आहूय अकथयत् " अत्र क्रियापदं किम् अस्ति ?

(i) सर्बान् (ii) पुत्रान् (iii) अकथयत्

(ख) 'एकस्मिन् ग्रामे' अनयोः पदयोः बिशेषणपदं किम् अस्ति ?

(i) एकस्मिन् (ii) ग्रामे (iii) बृद्धः

<u>रचनात्मककार्यम्</u>

६. अधःप्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चबाक्यानि लिखत -

मञ्जूषा-

नदी, जनाः,तरन्ति, बार्तालापम्, क्रीडतः, बृक्षः, नद्याम् ब्यायामम्, शीतलम्, जलम्, बृक्षस्य, नदीतीरे अधः

७. अधःप्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चबाक्यानि लिखत -

मञ्जूषा -

गृहबाटिका, महिला, सिञ्चति,पुष्पाणि, लताः,बालिका, बालकः,पुरुषः, समाचारपत्रम्, हस्तौ, जलपात्रम्

८. अधःप्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चबाक्यानि लिखत -

मञ्जूषा-	बने, धाबति, बानराः, बृक्षाः, कूर्दन्ति, सिंहः पुष्पाणि, गजः, भल्लूकाः, मृगौ, इतस्ततः

९ .अधःप्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चबाक्यानि लिखत -

मञ्जूषा-	उद्यानम्, भ्रमनार्थम्,जनाः,बालिकाः,बालकाः, भोजनम्,बृक्षाः, क्रीडन्ति,खादन्ति,भ्रमन्ति

१०. अधःप्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चबाक्यानि लिखत -

मञ्जूषा-	सुर्योदयस्य, कुटीरम्, नरिकेलबृक्षौ, नौका, खगाः,गगने, तरन्ति, जले, मेघाः, पर्बताः

अनुप्रयुक्तब्याकरणम्

११.अधोलिखितानां पदानाम् बर्णबिन्यासं संयोजनं बा कृत्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

(क) एकस्मिन् - ए + क् + अ + ------- + म् + इ + न्

(ख) स् + उ + ख् + ए + न् + अ = ----------------।

(ग) हरति - ह् + अ +--------+ अ + त् + इ

(घ) ग् + अ + च् + छ् + अ + त् + उ = ---------------- ।

(ङ) मित्रम् - ------ + इ + त् + र् + अ + म्

(च) ह् + अ + र् + इ + त् + अ + म् = ---------------।

(छ) पुस्तकम् - प् + उ + स् + ------+ अ + क् + अ + म्

(ज) क् + अ + प् + ओ + त् + अ + := -----------

(झ) कृषकः - क् + ऋ + ष् + -------+ क् + अ + :

(ञ) प् + आ + त् + र् + अ + म् =-----------------।

(ट) रोटिका - र् + ओ + ट् + इ + ---------+ आ

(ठ) ल् + ए + ख् + अ + न् + ई = ---------------।

(ड) दीपकः - द् + --------+ प् + अ + क् + अ + :

(ढ) न् + आ + ट् + अ + क् + अ + म् = --------------।

१२. अधोलोखितबाक्येषु रिक्तस्थानेषु प्रदत्तबिकल्पेभ्यः उचितं अब्ययपदं चित्वा लिखत ।

(क) कुक्कुरः मार्गेषु ------------- भ्रमति ।

(ख) छात्राः कक्षायाः ----------- न भ्रमेयुः ।

(ग) ईश्बरः ------------ अस्ति ।

(घ) बालकेन सह बालिका ----------- क्रीडति ।

(ङ) यदा सा खादति ----------- सा पिबति ।

(च) ------------- सः रामायणं पठति ।

(छ) ------------ सोमबासरः भबिष्यति ।

(ज) मीनः ----------- तरति ?

(झ) यत्र धूमः ----------- बन्हिः ।

(ञ) छात्राः ---------- पठन्ति क् ?

मञ्जूषा -

कदा, तत्र, कुत्र, बहिः , श्बः , अधुना, तदा, इतस्ततः अपि, सर्बत्र

१३. अधोलिखितेषु बाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु उपसर्गं संयोज्य बिभज्य बा लिखत ।

(क) सज्जनः सदैब **उपकरोति** ।

(ख) बिमानम् आकाशे **उत् + पतति** ।

(ग) नृपः दुर्गं **प्रबिशति** ।

(घ) गुरुः छात्रम् **उप + दिशति ।**

(ङ) दुष्टः सज्जनान् सदैब **अपाकरोति** ।

(च) रामः रक्षासान् **परा + जयते** ।

(छ) **सुपुत्रेण** कुलं शोभते ।

(ज) सत्यं सदा **बि + जयते** ।

(झ) पाणिनिः ब्याकरणम् **अबगच्छति** ।

(ञ) बालकः मातुः क्रोडात् **नि + पतति** ।

(ट) शिष्यः गुरुम् **<u>अनुसरति</u>** ।

(ठ) अधिकारी स्वकार्यालयात् **<u>निर् + गच्छति</u>** ।

१४. मञ्जूषातः समुचितं शब्दरूपं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क) शिक्षकः -----------प्रश्नं पृच्छति ।

(i) लतानाम् (ii) लताम् (iii) लतासु

(ख) इदं पुस्तकं ----------- यच्छतु ।

(i) बालके (ii) बालकम् (iii) बालकाय

(ग) एतानि --------------- मधुराणि सन्ति ।

(i) फलानि (ii) फलस्य (iii) फलात्

(घ) ----------- पुष्पाणि बिकसन्ति ।

(i) लतायाम् (ii) लता (iii) लतया

(ङ) ------------- माता मधुरं बदति ।

(i) बालकः (ii) बालकस्य (iii) बालकाय

(च) बृक्षात् ------------ पतन्ति ।

(i) फलानि (ii) फलेभ्यः (iii) फलात्

(छ) छात्राः ------------- पश्यन्ति ।

(i) लताम् (ii) लतया (iii) लतायाः

(ज) तस्य --------------- नाम रोहनः अस्ति ।

(i) बालकाय (ii) बालकस्य (iii) बालकम्

(झ) बयम् --------------- रसम् पिबामः ।

(i) फलेन (ii) फलानाम् (iii) फलाय

(ञ) अस्याम् --------------- सुन्दराणि पुष्पाणि बिकसन्ति ।

(i) लतया (ii) लतायाम् (iii) लता

(ट) शिक्षकः --------------- उपदिशति ।

(i) बालकः (ii) बालकम् (iii) बालकेन

(ठ)------------- रसं मधुरं अस्ति ।

(i) फलं (ii) फलानां (iii) फलानि

(ड) जनाः हरितां -------दृष्ट्वा प्रसन्नाः भबन्ति ।

(i) लतायाम् (ii) लतां (iii) लतायाः

(ढ) ----------------- पितृभक्तिः अपूर्बा आसीत् ।

(i) बालकः (ii) बालकस्य (iii) बालकाय

(ण) अस्य ----------- नाम किम् अस्ति ?

(i) फलस्य (ii) फलेभ्यः (iii) फलात्

१५. प्रदत्तेभ्यः बिकल्पेभ्यः समुचितं धातुरूपं चित्वा बाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत ।

(क) यूयम् चलचित्रं द्रष्टुं कदा --------------------------?

(i) गमिष्यतः (ii) गमिष्यामि (iii) गमिष्यथ

(ख) अहं रामायणं -------------।

(i) पठसि (ii) पठामि (iii) पठति

(ग) सर्बे भद्राणि ---------------।

(i) पश्यन्तु (ii) पश्यताम् (iii) पश्यतु

(घ) ते सर्बे पठितुम् -----------------।

(i) गमिष्यति (ii) गमिष्यतः (iii) गमिष्यन्ति

(ङ) बयम् बेदं ----------------।

(i) पठन्ति (ii) पठामः (iii) पठाबः

(च) छात्राः मार्गे सर्पं ---------------।

(i) अपश्यत् (ii) अपश्यन् (iii) अपश्यः

(छ) यूयम् चित्राणि -------------------।

(i) पश्यतु (ii) पश्यत (iii) पश्यानि

(ज) अहं प्रतिदिनं बिद्यालयम् ----------------।

(i) गच्छति (ii) गच्छामि (iii) गच्छन्ति

(झ) ब्राह्मणाः प्रतिदिनं बेदं -------------------।

(i) पठेयम् (ii) पठेब (iii) पठेयुः

(ञ) छात्राः तत्र न --------------।

(i) गमिष्यति (ii) गमिष्यतः (iii) गमिष्यन्ति

(ट) बयं सर्बे मिलित्वा -------------।

(i) पठामि (ii) पठन्ति (iii) पठामः

(ठ) अहं चलचित्रं ------------------------।

(i) अपश्यम् (ii) अपश्याब (iii) अपश्याम

(ड) त्वम् बिद्यालयं प्रति -----------------।

(i) गच्छतु (ii) गच्छ (iii) गच्छतम्

(ढ) शिष्य: बेदम् --------------------।

(i) अपठत् (ii) अपठताम् (iii) अपठन्

(ण) बालकाः गगने चन्द्रं --------------।

(i) पश्यति (ii) पश्यतः (iii) पश्यन्ति

१६.अधोलिखितरेखाङ्कितपदेषु प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य बिभज्य बा बिकल्पेभ्यःपदानि चित्वा लिखत -

(क) छात्राः पाठान् **स्मृ + क्त्वा** बदन्ति ।

(i) स्मरत्वा (ii) स्मृत्वा (iii) स्मरित्वा

(ख) भिक्षुकाः अन्नम् **खादित्वा** प्रसन्नाः भबन्ति ।

(i) खाद् + त्वा (ii) खाद् + कत्वा (iii) खाद् + क्त्वा

(ग) रामः प्रातः **उत्थाय** ईश्वरम् नमति ।

(i) उ + था + ल्यप् (ii) उत्था + ल्यप् (iii) उत् + स्था + ल्यप्

(घ) बालाः प्रकृतिसौन्दर्यं **निर् + ईक्ष् + ल्यप्** प्रसीदति ।

(i) निरीक्ष्य (ii) निरिक्षय (iii) निरिक्ष्य

(ङ) सः बिद्यालयं **आगत्य** पठति ।

(i) आ + गमि + ल्यप्　　(ii) आ + गम् + ल्यप्　　(iii) आग + ल्यप्

(च) सः दानं **दत्वा** प्रसन्नः भवति ।

(i) द + क्त्वा　　(ii) दत् + त्वा　　(iii) दा + क्त्वा

(छ) सः जलम् **आदाय** आगच्छति ।

(i) आ + दा + ल्यप्　　(ii) आदा + ल्यप्　　(iii) आदा + य

(ज) सीता **हसित्वा** बदति ।

(i) हस + त्वा　　(ii) हसि +त्वा　　(iii) हस् +क्त्वा

(झ) छात्रः पाठम् **बि+ स्मृ+ ल्यप्** दुःखी भवति ।

(i) बिस्मृत्य　　(ii) बिमृत्य　　(iii) बिस्मृय

(ञ) बालकाः **खेलित्वा** गृहं आगच्छन्ति ।

(i) खेल + त्वा　　(ii) खेल् +क्त्वा　　(iii) खेली + त्वा

(ट) नरः भिक्षुकेभ्यः भोजनं **प्रदाय** प्रसीदति ।

(i) प्र + दा + लयप्　　(ii) प्र + दाय　　(iii) प्रदा + य

(ठ) कृषकाः कार्यं **कृ + क्त्वा** गृहं आगच्छन्ति ।

(i) कृक्त्वा　　(ii) कृत्वा　　(iii) क्रीत्वा

(ड) सा **प्रहस्य** बदति ।

(i) प्र + हसि + ल्यप्　　(ii) प्रहस + ल्यप्　　(iii) प्र + हस् + ल्यप्

(ढ) छात्रः गुरुं **नत्त्वा** पठति ।

(i) नम् + क्त्वा　　(ii) नमि + त्वा　　(iii) नमा + त्वा

(ण) उद्यमं **परि + त्यज् + ल्यप्** कार्यं न सिध्यति ।

(i) परित्यज　　(ii) परित्यज्य　　(iii) परात्याज्या

(त) महात्मा बिठोबा प्रातःकाले **भ्रमित्वा** स्नानं करोति ।

(i) भ्रम् + क्त्वा　　(ii) भ्रमि + क्त्वा　　(iii) भ्रमि + त्वा

(थ) शिष्यस्य भावं **अबगत्य** महर्षिः अकथयत् ।

(i) अब + गम् + ल्यप्　　(ii) अ + गम् + ल्यप्　　(iii) आ + गम् + ल्यप्

(द) अध्यापिका उत्तराणि **लिख् + क्त्वा** पश्यति ।

(i) लिखतः　　(ii) लिखित्वा　　(iii) लिखिक्त्वा

खण्ड घ पठिताबबोधनम्

१७. अधोलिखितं श्लोकं पाठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

पापन्निबारयति योजयते हिताय
गुह्यं निगूहति गुणान्प्रकटिकरोति
आपद्गतं च न जहाति ददाति काले
सत्मित्रलक्षणमिदं प्रबदन्ति सन्तः ।

I.एकपदेन उत्तरत -

(क) कः पापात् निबारयति ?

(ख) के सन्मित्रम् लक्षणं प्रबदन्ति ?

II.पुर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) सन्मित्रं कस्मात् निबारयति ?

III.निर्देशानुसारम् उत्तरत-

(क) "सन्तः सन्मित्र लक्षणं प्रबदन्ति" अत्र क्रियापदं किम् अस्ति ?

(i) सन्तः (ii) लक्षणं (iii) प्रबदन्ति

(घ) 'सज्जनाः' पदस्य पर्यायपदं श्लोके किम् अस्ति ?

(i) सन्मित्रं (ii) सन्तः (iii) पापात्

१८. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

परन्तु काकस्य गृहं न नष्टम् । तत् तु मृत्तिकायाः आसीत् । चटका चिन्तयित्वा काकस्य गृहं गच्छति । चटका काकं कथयति- "भ्रातः अस्मिन् भीषणे ग्रीष्मकाले मम गृहं नष्टम् अभबत् ।सर्बत्र उष्मम् अस्ति । मह्यं स्वगृहे शरणं यच्छः। काकः अभिमानी आसीत् । सः अकथयत्- गच्छ,गच्छ, अत्र स्थानं न अस्ति । कुत्रचित् अन्यत्र गच्छ । तब गृहं नष्टम्, अहं किं करबाणि । तत् श्रुत्वा खिन्ना चटका गच्छति । गच्छतिकाले गीष्मकालं समाप्तः । बर्षा ऋतुः च आगच्छत् । सर्बत्र हरीतिमा आसीत् । चटका नबीनं गृहम् अरचयत् ।

I. एकपदेन उत्तरत -

(क) चटका कम् कथयति ?

(ख) कस्य गृहं नष्टम् अभबत् ?

II. पुर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) काकः चटकां किम् अकथयत् ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) 'भीषणे ग्रीष्मकाले' अनयोः पदयोः बिशेष्यपदं किम् अस्ति ?

(i) भीषणे (ii) ग्रीष्मकाले (iii) शुष्कम्

(ख) "चटका काकस्य गृहं गच्छति" अत्र कर्तुपदं किम् अस्ति ?

(i) चटका (ii) गृहम् (iii) काकस्य

१९. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

एषः काकः अस्ति । एषा चटका अस्ति । एते द्वे मित्रे स्तः । एकदा इतस्ततः परिभ्रम्य तौ एकस्मिन् बृक्षे निर्मितं एकं सुन्दरं गृहं अपश्यताम् । सुन्दरं गृहं दृष्टवा तौ अचिन्तयतां - किमर्थं न आबयोः अपि एतादृशं सुन्दरं गृहं भबेत् । अतः अधुना आबां अपि एतादृशं सुन्दरं गृहं रचयिष्याबः । इति चिन्तयित्वा स्वनिबासम् अगच्छताम् । काकः बृक्षे मुर्त्तिकया सुन्दरं गृहं निर्मितबान् । चटका तृणैः स्वगृहम् निर्मितबती । एकदा भीषणे ग्रीष्मकाले सर्बत्र शुष्कम् अभबत् । सर्बे दुःखिनः आसन् । चटकायाः गृहं अपि नष्टम् अभबत् । सा खिन्ना आसीत् । सा चिन्तयति किं करोमि ?

I. एकपदेन उत्तरत -

(क) तौ कुत्र निर्मितं एकं सुन्दरं गृहम् अपश्यताम् ?

(ख) ग्रीष्मकाले सर्बत्र किम् अभबत् ?

II. पुर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) सुन्दरं गृहं दृष्ट्वा तौ किम् अचिन्तयताम् ?

III. निर्देशानुसारं उत्तरत -

(क) "सा चिन्तयति अहं किं करोमि " अत्र 'अहं' कर्तुपदस्य क्रियापदं किम् अस्ति ?

(i) करोमि (ii) चिन्तयति (iii) सा

(ख) 'सुखिनः' पदस्य बिलोमपदं गद्यांशे किम् अस्ति ?

(i) एतादृशं (ii) दुःखिनः (iii) आसन्

२०.अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

तदैब सहसा अतिबृष्टिः अभबत् । काकस्य गृहं नष्टं अभबत् । खिन्नः काकः शरणार्थं चतकायाः समीपं अगच्छत् । चटका तस्य सहर्षं स्वागतम् करोति । सर्बं च अबगम्य कथयति - भ्रातः ! चिन्तां मा कुरु अहं सर्बम् अबगच्छामि । काकः लज्जितः भबति । चटका कथयति -"भ्रातः आनन्देन भोजनं करोतु । बर्षा पर्यन्तं आबां मिलित्वा अत्र स्थास्याबः ।" लज्जितः काकः भोजनं करोति, सः चिन्तयति- अहं तु स्वार्थि अस्मि परम् एषा उदारहृदया अस्ति । बर्षाकालात् अनन्तरं काकः पुनः नबीनगृहस्य निर्माणं करोति । सत्यम् एब कथितम् -"उदारचरितानां तु बसुधैब कुटुम्बकम् ।

I.एकपदेन उत्तरत -

(क) कस्य गृहं नष्टं अभबत् ?

(ख) कः लज्जितः भबति ?

II. पुर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) चटका सर्बं अबगम्य काकं किं कथयति ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) " काकस्य गृहं नष्टं अभबत् " अत्र कर्तृपदं किम् अस्ति ?

(i) काकस्य (ii) गृहम् (iii) नष्टम्

(ख) 'लज्जितः काकः' अनयोः पदयोः बिशेषणपदम् किम् अस्ति ?

(i) लज्जितः (ii) काकः (iii) भोजनम्

२१. अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

चटका चिन्तयित्वा काकस्य गृहं गच्छति । चटका काकं कथयति- "भ्रातः अस्मिन् भीषणे ग्रीष्मकाले मम गृहं नष्टम् अभबत् ।सर्बत्र उष्मम् अस्ति । मह्यं स्वगृहे शरणं यच्छः। काकः अभिमानी आसीत् । सः अकथयत्- गच्छ,गच्छ, अत्र स्थानं न अस्ति । कुत्रचित् अन्यत्र गच्छ । तब गृहं नष्टम्, अहं किं करबाणि । तत् श्रुत्वा खिन्ना चटका गच्छति । गच्छतिकाले गीष्मकालं समाप्तः । बर्षा ऋतुः च आगच्छत् । सर्बत्र हरीतिमा आसीत् । चटका नबीनं गृहम् अरचयत् । तदैब सहसा अतिबृष्टिः अभबत् । काकस्य गृहं नष्टं अभबत् । खिन्नः काकः शरणार्थं चटकायाः समीपं अगच्छत् । चटका तस्य सहर्षं स्वागतम् करोति ।

I.एकपदेन उत्तरत-

(क) कः अभिमानी आसीत् ?

(ख) चटका कीदृशं गृहम् अरचयत् ?

II. पूर्णबाक्येन उत्तरत -

(क) कदा ग्रेष्मकालः समाप्तः ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत -

(क) "तदैब सहसा अतिबृष्टिः अभबत्" अत्र क्रियापदं किम् अस्ति ?

(i) तदैब (ii) अतिबृष्टिः (iii) अभबत्

(ख) "तत् श्रुत्वा खिन्ना चटका गच्छति" अत्र 'चटका' बिशेष्यपदस्य बिशेषणपदं किम् अस्ति ?

(i) श्रुत्वा (ii) खिन्ना (iii) चटका

२२. अधोलिखितेषु बाक्येषु रेखाङ्कितपदान् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कृत्वा लिखत -

(क) उत्तमाः **मानम्** इच्छन्ति ।

(ख) सन्मित्रं **पापात्** निबारयति ।

(ग) **सत्सङ्गतिः** बाचि सत्यं सिञ्चन्ति ।

(घ) सत्सङ्गतिः **दिक्षु** कीर्तिं तनोति ।

(ङ) **नीतिनिपुणाः** निन्दन्तु स्तुबन्तु बा ।

(च) उत्तमाः **धनं** इच्छन्ति ।

(छ) तौ **स्वनिबासम्** आगच्छताम् ।

(ज) काकः **नबीनगृहस्य** निर्माणं करोति ।

(झ) चटका **काकं** कथयति ।

(ञ) **चटकायाः** गृहम् अपि नष्टम् अभबत् ।

(ट) एकदा **ग्रीष्मकाले** सर्बत्र शुष्कम् अभबत् ।

(ठ) **चटका** काकस्य मित्रम् अस्ति ।

(ड) काकः लज्जितः भूत्वा **भोजनं** करोति ।

(ढ) चटका **काकस्य** सहर्षं स्वागतम् करोति ।

(ण) **काकः** अभिमानी आसीत् ।

(त) मह्यं स्वगृहे **शरणं** यच्छः।

(थ) **खिन्नः** काकः शरणार्थं चटकायाः समीपं अगच्छत् ।

(द) चटका **नबीनं** गृहम् अरचयत् ।

(ध) **लज्जितः** काकः भोजनं करोति ।

(न) एषा **उदारहृदया** अस्ति ।

(प) **उदारचरितानां** तु बसुधैब कुटुम्बकम् ।

(फ) **सुन्दरं** गृहं दृष्टवा तौ अचिन्तयताम् ।

(ब) चटका **तृणैः** स्वगृहम् निर्मितबती ।

(भ) सर्बत्र **उष्मम्** अस्ति ।

(म) सा **खिन्ना** आसीत् ।

२३. अधोलिखितानां पदानां पर्यायपदं मञ्जूषातः चित्वा लिखत ।

(क) चेतः -

(ख) सन्तः -

(ग) निरामयाः -

(घ) इच्छन्ति -

(ङ) बाचि -

मञ्जूषा -	रोगरहिताः, बाण्याम्, हृदयम्, कामयन्ति, सज्जनाः

२४. अधोलिखितानां पदानां पर्यायपदं मञ्जूषातः चित्वा लिखत ।

(क) सुन्दरम् -

(ख) नबीनम् -

(ग) समीपम् -

(घ) परिभ्रम्य -

(ख) धीराः -

मञ्जूषा - | पार्श्वम्, धैर्यबन्तः, शोभनम्, भ्रमित्वा, नूतनम्

२५. अधोलिखितानां पदानां पर्यायपदं मञ्जूषातः चित्वा लिखत ।

(क) उष्णः -

(ख) अरचयत् -

(ग) गच्छ -

(घ) उदारहृदया -

(ग) अधमाः -

मञ्जूषा - | निर्मितबान्, निकृष्टाः, बिशालहृदया, तप्तः, चल

२६. अधोलिखितानां पदानां बिपर्ययपदं मञ्जूषातः चित्वा लिखत ।

(क) बसुधा -

(ख) अबगम्य -

(ग) कुटुम्बकम् -

(घ) चिन्तयित्वा -

(घ) मानं -

मञ्जूषा- | परिबारम्, सम्मानं, पृथ्वी, बिचिन्त्य, ज्ञात्वा

***